

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

**2016 MODEL BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
SİMÜLASYONU**

HAZIRLIK METNİ

GENEL SEKRETER MÜSTEŞARLARI:

Gül Sevi ÜÇÜNCÜ

Rukiye ZAMAN

AKADEMİK ASİSTAN:

Oğuz ACI

Sayın Delegates,

Bu sene ilki gerçekleştirilecek olan Anadolu MUN 2016'ya hoş geldiniz. Biz Anadolu MUN 2016 konferansı BMGK Genel Sekreter Müsteşarları Gül Sevi Üçüncü ve Rukiye Zaman. Anadolu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencileriyiz ve siz değerli bölümdeşlerimizle birlikte böyle bir etkinlik çerçevesinde buluşmaktan dolayı en az sizler kadar heyecanlıyız.

14-15 Mayıs 2016 tarihlerinde gerçekleştirilecek olan etkinliğimiz kapsamında İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne kayıtlı siz değerli delegelerle birlikte Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi oturumları canlandırılarak 20 yılı aşkın süredir BMGK üyesi ülkelere tartışılmakta olan Reform konusu ele alınacaktır. Bu kapsamda sizler için hazırladığımız Hazırlık Metninin yanı sıra, internet sitemizde temsil edeceğimiz ülkeleri nasıl araştıracağımız ve oturumlara ne şekilde hazırlanmanız gerektiği hakkında açıklayıcı bilgiler yer almaktadır.

Hedefimiz sizlerin, AÖF bünyesinde şimdiye kadar özellikle Birleşmiş Milletler hakkında edinmiş olduğunuz bilgi ve birikimleri bu etkinlik sayesinde daha verimli bir biçimde kullanabilmeniz ve pratiğe dökübilmenize yardımcı olmaktır.

Ayrıca, bizlere bu imkânı sunan ve bizleri her daim destekleyen çok kıymetli hocalarımız; Prof. Dr. Nejat DOĞAN, Doç. Dr. Elif TOPRAK, Yrd. Doç. Dr. Erhan AKDEMİR'e ve Anadolu Üniversitesi'ne çok teşekkür ederiz.

Saygılarımızla

BMGK Genel Sekreter Müsteşarları

Gül Sevi Üçüncü
Rukiye Zaman

1) BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Birleşmiş Milletler; (BM) ülkeler arasında ilişkiler kurmak, uluslararası sosyal ve ekonomik işbirliğini sağlamak ve savaşları ve barışa yönelik tehditleri önlemek amacıyla 24 Ekim 1945'te kurulmuş uluslararası bir örgüttür. BM kendini var eden sözleşmeden aldığı güç ile başta uluslararası barış ve güvenliğin tesisi olmak üzere; iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma, insan hakları, terörizm, silahsızlanma, cinsiyet eşitliği, yönetim ve besin üretimi gibi birçok konuda politika geliştirmektedir.¹ Örgütün üye sayısı, son üye olan Güney Sudan ile birlikte 193 olmuştur. Örgütün genel merkezi New York'ta bulunmaktadır ve örgütün toplantı ve görüşmeleri bu merkezde gerçekleştirilmektedir. Örgüt yapısal olarak idari bölümlere ayrılmıştır; bu bölümler ilerleyen başlıklarda incelenecektir. BM'nin en göz önündeki organı ise; BM Genel Sekreterliği'dir. 2007 Şubat ayından itibaren Ban Ki-Moon Genel Sekreterlik görevinde bulunmaktadır. Görev süresi dolan Ban Ki-Moon'un boşalan koltuğunu doldurmak için 2016 yılı sonunda seçim yapılacaktır.

1.1 Tarihçesi

BM'nin uluslararası politikadaki görünürlüğü 1920' de kurulan Milletler Cemiyeti (MC) ile olmuştur. MC savaşın bir tarafı olarak kazanan devletlerin bir araya gelmesi ile kurulan bir örgüttü. Amacı 1815 düzenlemelerinin aksine, kaybeden devletleri cezalandırmaktı. BM ise bu deneyimlerden alınan dersler ışığında kurulmuştur. Öte yandan MC'nin iki savaş arası dönemde barışa ve güvenliğe yönelik birçok tehdidi önlemede etkisiz kalması ve İkinci Dünya Savaşı'nı önleyememesi savaş sonunda evrensel ve barış koruyabilecek bir örgüt kurulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştı.²

1941 yılında Almanya'nın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne savaş açması, Japonya'nın Üçlü Paktı imzalaması ve Sovyetlerin Alman saldırısı sonrası Batılıların yanında yer alması, ABD için yeni gelişmeler ortaya çıkarmıştı. SSCB lideri Stalin, bu durumu ABD Başkanı Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Churchill ile görüşmek istedi ve 9 Ağustos 1941'de New Foundland yakınlarında iki savaş gemisinde buluşup önemli görüşmeler yaptılar. 14 Ağustos'a kadar süren görüşmeler sonucunda Sovyetler

¹Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, <http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html>, 06.04.2016

²M., Hasgüler.,M.Uludağ (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, s. 90-91

Birliği'ne yardım yapılmasına karar verildi ve 14 Ağustos'ta Atlantik Bildirisi adlı bildiri yayınlandı.³ Atlantik Bildirisi'nin ilan edilmesinden kısa bir süre sonra, 1 Ocak 1942 tarihinde, ABD, SSCB, İngiltere ve Çin tarafından "Birleşmiş Milletler Bildirgesi" ilan edilmiştir. 2 Ocak 1942 tarihinde, 22 devlet daha bu bildiriye imza atmıştır. 31 Ekim 1943'te yapılan Moskova Konferansı'ndan sonra, yine bu 4 müttefik tarafından ortaklaşa bir bildiri daha yayınlanmıştır. 1 Aralık 1943'te Roosevelt, Churchill ve Stalin'in bir araya geldiği ilk zirve olan Tahran Konferansı'nda savaş sonrası örgütlenmeye yönelik bir bildiri yayınlanmıştır. Bundan sonraki süreçte BM'nin yapısı ve organları ile ilgili hazırlıklar yapılmıştır. Yalta Konferansı'nda, Güvenlik Konseyi'nin dört daimi üyesine ve bu devletlerin veto hakkı konusunda anlaşmaya varılmıştır. Yine Yalta Konferansı'nda, BM örgütünün kurulması için 25 Nisan 1945'te San Francisco'da bir konferansın toplanması kararı alınmıştır.⁴

San Francisco'daki konferansa kadar alınan birçok karar, dört büyük müttefik ülkenin inisiyatifiyle alınmıştı. Bu konferansta bu devletlere Fransa da eklenmiş ve Fransa'ya veto hakkı tanınmıştır. 25 Nisan 1945'te San Francisco'da ABD Dışışleri Bakanı Edward Stettinius'un başkanlığında, "Uluslararası Örgütlenme Üzerine Birleşmiş Milletler Konferansı" açılmıştır. Uzun süren görüşmeler sonucunda, 26 Haziran 1945 tarihinde, tüm katılımcı devletlerin BM Şartı'nı imzalamasıyla konferans sona ermiştir. BM Şartı'na imza atan devletlerin antlaşmayı kendi iç hukuklarına göre onaylayarak ABD Hükümeti'ne teslim etmeleri ile BM Şartı 24 Ekim 1945'te yürürlüğe girmiş ve böylece BM kurulmuştur.⁵

³Armaođlu, F. 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995, Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s.343-344

⁴ M. Hasgüler, M.Uludağ (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, s. 90-91

⁵ M. Hasgüler, M.Uludağ (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, s. 90-91

1.2 Birleşmiş Milletlerin Yapısı ve Organları

1.2.1 Birleşmiş Milletlerin Hukuksal Yapısı

BM Şartı 19 bölüm ve bu bölümlerin içindeki 111 maddeden oluşmaktadır. İlave olarak da 70 madde içeren Uluslararası Adalet Divan Statüsü, BM Şartı'nın 92.maddesine göre Şart'ın ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanmıştır. İki bölümden oluşan Şart'ın ilk bölümünde örgütün amaçları ve ilkeleri belirtilmiştir. Bu bölümde belirtilen ilkelere anlaşıldığı üzere; BM'nin kurulmasının temel sebebi, savaşı önlemek, barışın kalıcılığını sağlayabilmek, uluslararası güvenliği tehdit eden siyasal, psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel sorunları çözmektir.⁶

BM'ye üyelik ise, Şart'ın 2.bölümünde belirtilmiştir. Şart'ın ikinci bölümünün 3.maddesine göre, San Francisco Konferansı'na katılan ve Şart'ı usulüne uygun olarak imzalayan ve onaylayan devletler 'asli üye' olarak belirlenmiştir. Yine Şart'ın ikinci bölümünde 4.maddesinde ise, örgüte katılmanın koşulları belirlenmiştir. Bu bölümün 5. ve 6. maddelerinde ise, örgütten ihraç edilme koşulları düzenlenmiştir.⁷

1.2.2 Birleşmiş Milletler'in Organları

BM, Milletler Cemiyeti'ne oranla çok daha ayrıntılı bir örgütlenme biçimine sahiptir. Örgüt altı ana organdan oluşmaktadır. Bunlar; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Sekreteryaya, Uluslararası Adalet Divanı, Vesayet Konseyi ve Ekonomik Sosyal Konsey'dir. Ekonomik Sosyal Konsey aracılığıyla BM birçok uzmanlık kuruluşu ile birlikte çalışabilmektedir. BM'den önce var olup daha sonra BM sistemine katılan kuruluşlara örnek vermek gerekirse; Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) bunlardan bazılarıdır. Bazı uzmanlık kuruluşları ise BM'nin kendi inisiyatifiyle kurulmuşlardır. UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü), GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması), UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yarım Fonu), FAO (Gıda ve Tarım Örgütü), WHO (Dünya Sağlık Örgütü) ve WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), bunlara örnek olarak sayılabilir.⁸

⁶ M. Hasgüler, M.Uludağ (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, s. 90-91

⁷ M. Hasgüler, M.Uludağ (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, s. 90-91

⁸ M. Hasgüler, M.Uludağ (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayıncılık, s. 90-91

1.2.2.1 Sekretarya ve Genel Sekreterlik

BM Antlaşması'nın 97.maddesine göre, Genel Sekreter 'Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurulca atanır; fakat 'tavsiye' kararının tam olarak ne anlama geldiği belirtilmemiş, Genel Sekreter'in görev süresinden bahsedilmemiştir. Bu konular, BM Genel Kurulu'nun 24 Ocak 1946'da aldığı A/RES/11 sayılı kararla düzenlenmiştir. Buna göre, ilk Genel Sekreter, tekrar seçilme yolu tümüyle açık olmak üzere, beş yıl için seçilecektir. Süreyle ilgili bu hüküm, günümüzde de devam eden uygulamanın esasını oluşturmaktadır. Genel Sekreter'in kurumsal anlamdaki en önemli yetkisi; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, ECOSOC ve Vesayet Konseyi'nin toplantılarına bu sıfatla katılabilesidir. Ayrıca, uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye attığını düşündüğü her konuyu da Güvenlik Konseyi'nin gündemine getirebilir ve toplantıda değilse Konsey'i toplantıya çağırabilir.^{377A} sayılı karar çerçevesinde, herhangi bir üyenin talebinin çoğunluk tarafından desteklendiğini teyit ettikten sonra, Genel Kurul'u olağanüstü toplantıya çağırabilir.⁹

1.2.2.2. Genel Kurul

Genel Kurul'un, Güvenlik Konseyi ile birlikte BM'nin iki kilit organından birisi olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, Genel Kurul bütün BM üyelerinin eşit değerde ve nitelikte oy sahibi olduğu tek organdır. Bununla birlikte, BM'ye ödemesi gereken gecikmiş aidat borçları, önceki iki yıla ait ödemeler kadar ya da daha fazla olan üyeler, Genel Kurul'da oy kullanamaz; fakat Genel Kurul'un ödemedeki aksamanın ilgili üyenin iradesi dışında gerçekleştiği kanaatine varması durumunda, bu üyenin oylamaya katılmasına izin verilebilir.¹⁰

Her üyenin bir oy hakkı vardır ve bu durum Anlaşma'nın 2.maddesinin birinci fıkrasındaki devletlerin egemen eşitliği ilkesinin bir uygulaması olarak yorumlanmaktadır. Hazır bulunan ve oy kullananların çoğunluğu ile karar alınır. Çekimser kalan üyeler, oy vermemiş sayılırlar. Genel Kurul, 'önemli' konularda üçte iki çoğunlukla, diğer konularda salt çoğunlukla karar alır.¹¹Dünya siyasetini ilgilendiren ya da ilgilendirdiği düşünülen her konunun üyeler tarafından gündeme getirildiği Genel Kurul'un belki de en zayıf yönü ise, bağlayıcı karar alma yetkisinin bulunmamasıdır. Öyle ki; bütçe onayı ve örgüte yeni üye kabulüyle Güvenlik Konseyi geçici üyelerini, UAD yargıçlarını ve ECOSOC üyelerini seçme gibi idari konular bir yana, Genel Kurul'un

uluslararası barış ve güvenlikle ilgili olanlar özellikle dâhil olmak üzere diğer tüm kararları tavsiye niteliğindedir.¹²

Ana organlara üye seçimi Genel Kurul tarafından, coğrafi gruplar dikkate alınarak yapılır. BM Sistemi'nde; Asya, Afrika, Doğu Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler ile Batı Avrupa ve diğerleri olmak üzere 5 coğrafi grup vardır. Genel Kurul'un görev ve yetkilerini, Anlaşma'nın 10.maddesi belirlemektedir. Buna göre, Genel Kurul BM Anlaşması çerçevesine giren ya da bu anlaşma ile oluşturulan organlardan herhangi birinin yetki ve görevlerini ilgilendiren her türlü sorun ve işleri görüşebilir ve 12.madde hükümleri saklı kalmak koşulu ile bu konular hakkında üye devletlere, Güvenlik Konseyi'ne veya her ikisine birden tavsiyede bulunabilir. Bunun anlamı, Genel Kurul'un BM Anlaşması çerçevesine giren her konuyu görüşebilmesidir.12.maddeye yapılan gönderme, Güvenlik Konseyi'nin incelemesi altında olan bir konuyu Genel Kurul'un gündemine almamasını gerektirir; fakat uygulamada bu kısıtlamaya uyulmamış, Konsey'deki gündem maddesinden farklı bir isim verilerek Genel Kurul'da bu konular görüşülmüştür.¹³

1.2.2.3. Ekonomik ve Sosyal Konsey(ECOSOC)

Ekonomik ve Sosyal Konsey, örgütün ekonomik, toplumsal ve kültürel konulardaki çalışmasını yürütmek üzere düşünülmüş ve küçük devletlerin isteği üzerine kurulmuş bir organdır. Halen 3 yıl için seçilen 54 üye devletten oluşmaktadır. Çalışma alanında incelemeler yapmak, raporlar ve anlaşmalar hazırlamak, Genel Kurul'a tavsiyelerde bulunmak ana görevleri arasındadır.¹⁴

1.2.2.4. Vesayet Konseyi

BM'nin ana organlarından biri olan Vesayet Konseyi'nin günümüz itibariyle belki de en ayırt edici özelliği, resmen varlığını sürdürse de fiilen çalışmalarını askıya almış olmasıdır.1 Ekim 1994'te vesayet altındaki son ülke olan Palau'nun da bağımsız olmasıyla bir anlamda bağımsız kalan Vesayet Konseyinin, başkanın kararı ya da üyelerin çoğunluğunun, Genel Kurul'un ya da Güvenlik Konseyi'nin talebiyle tekrar toplanması mümkündür.¹⁵

2) GÜVENLİK KONSEYİ'NİN İŞLEYİŞİ, YERİ VE ÖNEMİ

BM'nin belki de en önemli organı olarak görülen Güvenlik Konseyi, BM üyesi olsun olmasın bütün devletler üzerinde bağlayıcı kararlar alabilmektedir. Bu karar yetkisini de BM Şartı'na dayandırmaktadır. Güvenlik Konseyi, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası siyasi sistemin en önemli unsuru ve BM'nin en yetkili organıdır. Konsey genellikle belli başlı konularda, özellikle de küresel güvenliği etkileyen sorunlarda yetkilidir. Güvenlik Konseyi belki de en az anlaşılan ve merak edilen uluslararası kurum olmuştur. Konsey bazı durumlarda dünyada birlik sağlamış ve bazen de herkesi hayal kırıklığına uğratmıştır. Çok güçlü bir kurum olsa da Konsey, BM prensiplerinin dışında hareket edemez. Konsey'in hareket alanı ve kabiliyeti BM Şartı'nda (Madde 24) açıkça belirtilmiştir.¹⁶

Güvenlik Konseyi'nin toplamda 15 üyesi vardır. Bu üyelere beş tanesi (ABD, İngiltere, Rusya, Fransa ve Çin) daimi üye iken, diğer 10 geçici üye iki yıllık dönemler için BM Genel Kurulu tarafından seçilmektedir. Geçici üye olarak seçilen bir devlet art arda iki dönem seçilemez bu nedenle bir devletin Güvenlik Konseyi'ne tekrar seçilebilmesi için, üyeliğinin bitiminden sonra en az iki yıl geçmesi gerekmektedir. BM Güvenlik Konseyi'nde bir kararın alınabilmesi için, 15 üyenin en az 9'unun olumlu oy kullanması ve beş daimi üyeden hiçbirinin olumsuz oy kullanmaması gerekir. Yani diğer 14 üye olumlu oy verse bile daimi üyelere bir tanesinin olumsuz oyu, kararın verilmesini engellemektedir. Diğer taraftan; daimi üyelerin hepsinin çekimser oy kullanması durumunda bile, geçici üyelere 9'unun olumlu oy kullanmasıyla karar alınabilmektedir.¹⁷ Güvenlik Konseyi'nin daimi veya geçici üyelerinden herhangi biri oylamaya katılmadığı zaman ise, bu devlet çekimser oy kullanmış sayılmaktadır. Yani daimi bir üye oylamaya katılmaz ise tasarıyı veto etmiş sayılmaz. Daimi üyelerin ellerinde veto hakkı bulunmasına rağmen, kararların alınabilmesi için geçici üyelerin desteği alınarak nitelikli oy çoğunluğuna (3/5 oy çoğunluğu) ulaşılması gerekmektedir. Zaman zaman geçici üyelerin sayıca çoğunluklarını kullanarak karar alınmasını engellediği görülmüştür.

Güvenlik Konseyi'nin yetkileri, esas olarak uluslararası güvenlik ile alakalıdır. BM'nin kurulmasıyla birlikte ortak güvenlik adına en önemli adım, kuvvet kullanma hakkının devletlerden alınarak BM'ye devredilmesi olmuştur. BM, kuvvet kullanma

yetkisini Güvenlik Konseyi aracılığıyla kullanabilmektedir; ancak dikkat edilmesi gereken bir nokta bu yetkinin kaynağının doğrudan devletlerin rızası olmasıdır. Bu yetkinin devrindeki temel amaç, devletlerin teker teker ulusal güvenlik ile ilgili kaygılarını azaltmak ve devletlerin birbirine olan düşmanca tavırlarına engel olabilmektir. Sistemin anarşik yapısının ortaya çıkardığı sonuçlardan bir tanesi de, her devletin kendi güvenliğini sağlaması gereğidir. Bu sebeple her devletin güce başvurma hakkının olduğu söylenebilir; ancak bu hakkın devam etmesi halinde uluslararası sistemin zarar görebileceği ve hatta yıkılabileceği ortadadır. Bu nedenle, bu hak devletlerin elinden alınarak merkezi bir hale getirilmiştir. Güvenlik Konseyi'ne devredilen bu yetki etkisini göstermiş ve devletlerarası meydana gelen çatışmaları azaltmıştır. Güvenlik Konseyi, uluslararası bir kriz söz konusu olduğunda bütün devletleri bağlayıcı kararlar alabilmektedir.¹⁸

Zaman içinde, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile uluslararası güvenlik ile ilgili öncelikler değişime uğramıştır; ancak bu durum Konsey'in önemini ortadan kaldıramamıştır. Konsey, nelerin tehdit olup nelerin tehdit olmadığına karar verme tekeli halen elinde bulundurmaktadır. Güvenlik Konseyi, günümüzde daha çok iç çatışmalardan kaynaklanan risk ve tehditleri göz önüne almaktadır. Buradan da yola çıkarak; özünde ekonomik veya kültürel bir sorun olsa da, bir sorunun güvenlikle alakalı görülerek hakkında Güvenlik Konseyi'nin karar verebileceği bir konu haline getirilebileceğini söylemek mümkündür.¹⁹

Her kurumun olduğu gibi, Güvenlik Konseyi'nin de yetkileri ve işleyişi belirlidir. BM Şartı, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi arasında çok net bir görev tanımı yapmış ve Konsey'in barışı sağlamak konusunda 'birincil sorumluluk' sahibi olduğunu belirtmiştir. Güvenlik Konseyi, güvenlik ile alakalı her konuda önceliğe sahip bir hal almıştır. Ayrıca güvenlik ile alakalı herhangi bir konuda, Genel Kurul'un Konsey'in görev alanına giremeyeceği belirtilmiştir. Dahası; Genel Kurul'un görev alanına giren bir konu, eğer uluslararası güvenliği tehdit ediyorsa bunun Konsey'in görev alanına gireceği kabul edilmiştir.²⁰

Sorumlulukları nedeniyle Güvenlik Konseyi sürekli toplantı halindedir. Bu sebeple Konsey üyesi her ülke Genel Merkez'de Büyükelçi düzeyinde bir temsilci bulundurmak zorundadır. Bu zorunluluk, Konsey'in uluslararası sistemdeki önemli ve birincil rolünü

göstermektedir. Dünya'daki olaylara karşı alınacak tedbirlerde ve müdahalelerde gecikme olmaması için, Konsey böyle tasarlanmıştır. BM Şartı 24.madde uyarınca, Konsey'e uluslararası güvenliği ve barışı sağlamak için devletler adına hareket edebilme yetkisi verilmiştir. Güvenlik Konseyi'nin öneminin ve etkinliğinin en önemli göstergesi de, Konsey'in bütün devletler üzerinde bağlayıcı bir nitelik taşımasıdır. Şart'ın 25.maddesi gereğince, bütün devletler Güvenlik Konseyi kararlarını kabul etmeyi ve ona uymayı taahhüt etmişlerdir.²¹ Bu görevlerinin yanı sıra Güvenlik Konseyi'nin diğer önemli görev ve yetkileri şunlardır:

- 'Bir uyuşmazlığın taraflarını aralarındaki ihtilafları gidermek için müzakere, araştırma, arabuluculuk ve hakemlik gibi yöntemlere başvurmaya çağırmak (BM Şartı Madde 33)
- Bir ihtilafın uluslararası barış ve güvenliği tehdit edip etmediğini tespit etmek (Madde 34)
- İhtilaflara çözüm önerileri getirmek (Madde 36)
- Devletler tarafından kendisine getirilen ihtilafları incelemek (Madde 35, 37 ve 38)
- BM'ye yeni üye kabulüne karar vermek (Madde 4)
- Üyelik hakkını durdurmak (Madde 5)
- Üyelikten çıkarma (Madde 6)
- BM Genel Sekreteri'nin atanması (Madde 97)
- Şart'ta değişiklik yapma (Madde 109)
- Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarının atanması²²

BM Şartı'na taraf olan ülkeler, otomatik olarak Güvenlik Konseyi'nin barış ve güvenlik ile ilgili alacağı tedbirlere rıza göstermektedirler. Bütün devletler için bağlayıcı olan yetkiler, barışçıl ve zorlayıcı tedbirler olarak iki kategoride düzenlenmiştir. BM Şartı'nın 41.maddesinde ifade edilen Konseyin barışçıl yöntemleri; Güvenlik Konseyi kararlarının yürütülmesi için silahlı kuvvet kullanılmadan ne gibi önlemler alınabileceğini kararlaştırma ve BM üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırma yetkisidir. Ekonomik ilişkilerin; demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim araçlarının tümüyle kesilmesi veya kesintiye uğratılması, diplomatik ilişkilerin kesilmesi bu önlemlere örnek olarak gösterilebilir. Konseyin zorlayıcı tedbirleri ise, 42.maddede belirtilmiştir. Bunlar; Güvenlik Konseyi'nin 41. maddede öngörülen önlemleri yetersiz bulması durumunda; uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya

yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla gerekli gördüğü girişimlerde bulunmasıdır. Bu girişimler örgüt üyelerinin silahlı kuvvetleri ile yapacağı operasyonları da içerebilir.²³ Uluslararası sistemdeki yetkisi ve etkinliği göz önüne alındığında, Güvenlik Konseyi BM sistemi içerisindeki en önemli organdır.

3) BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ (BMGK) REFORMU

3.1 BM Güvenlik Konseyi Reformu nedir?

Kelime anlamı olarak reform, bir şeyin yeniden forma sokulması, yeniden düzenlenmesi anlamına gelmektedir. BMGK reformu da, Konsey'in işleyişine son vermeyi değil, Konsey'in işleyişi ve yapısına ilişkin olumsuzluk ve aksaklıkların giderilmesine, eleştiri konusu olan noktaların düzeltilmesine işaret etmektedir. Güvenlik Konseyi'ne yönelik eleştirilerin dayanak noktası, BM Şartı'dır. Şartın 24.maddesine göre ;

“BM'nin üyeleri, örgütün hızlı ve etkili hareket etmesini sağlamak için uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne bırakırlar ve bu sorumluluk gereğince görevlerini yerine getirirken Güvenlik Konseyi'nin kendileri adına hareket ettiğini kabul ederler. Güvenlik konseyi, bu görevleri yerine getirirken Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine uygun hareket eder.”²⁴

Güvenlik Konseyi'ne yüklenen misyonun gerek veto hakkının varlığı gerekse Kurul'a seçilen üyelerin bölgesel dağılımdaki ve temsil güçlerindeki adaletsizlik nedeniyle etkisiz hale geldiğinden bahisle, Güvenlik Konseyi'nin mevcut hali çeşitli eleştirilere uğramaktadır.

3.2 Reform İhtiyacının Nedenleri

3.2.1 Üye Sayısındaki Değişim

BM'nin kuruluş yılında üye sayısı 51 iken, günümüzde bu sayı 193'e ulaşmıştır. BM'nin üye sayısındaki artışın doğrudan bir sebebi, bağımsız devlet sayısındaki artıştır.

Devletlerin siyasi yapısının değişmesi, bağımsızlığını kazanıp devlet statüsüne erişen ülkelerin varlığı sonucu dünya üzerindeki mevcut devlet sayısı artmıştır. Buna paralel olarak BM'ye üye devlet sayısında da artış yaşanmıştır.

BM'nin üye sayısındaki artışın bir diğer nedeni de, BM statüsünde belirtilen amaçların gerçekleştirilebilmesi için küresel düzeyde işbirliğine duyulan ihtiyaçtır. Dünya barışının ve güvenin sağlanması konusunda, bütün ülkelerin katkısına ihtiyaç duyulmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi, 10 geçici üyesi bulunmaktadır. Kuruluş yılındaki üye sayısının 51 olduğu göz önüne alındığında, o dönem için Güvenlik Konseyi'ne üye devlet sayısı makul bulunabilir; fakat günümüzde bu sayı çok yetersizdir. BM Güvenlik Konseyi'nin adil ve verimli şekilde işleyebilmesi için, çok daha büyük oranda üye sayısına ihtiyaç duyulmaktadır.

3.2.2. Değişen Jeopolitik Gerçeklikler ve Uluslararası Toplum

İkinci Dünya Savaşı sonrası şekillenmeye başlayan uluslararası sistem, bugün itibarıyla çok farklı bir yerde bulunmaktadır. Gerek uluslararası siyaset, gerek uluslararası toplum büyük değişim kaydetmiştir. Küresel ekonomiye geçiş, güç dengelerinin değişimi, liberalizmin getirdiği yeni oluşumlar, uluslararası örgütlerin kurulması, yaygınlaşması ve önemli aktörler haline gelmeleri; uluslararası sistemin değişimine hizmet etmiştir. Bu haliyle de, 1945'te kurulan BM'nin halen köklü bir değişime uğramamış olması, eleştirilere konu olmaktadır. Güç tanımının ve teknolojinin değişmesi, hâkimiyet alanlarının yeniden tanımlanması, yeni bir BM yapısının zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

3.2.3. Konsey'in Yapısı, Veto Hakkının Varlığı ve Oy Verme Usulünün Anti-demokratik Olduğu Eleştirisi

BM, üye devletlerin egemen eşitliği ilkesine dayansa da uygulamada Güvenlik Konseyi'ndeki 5 daimi üyenin veto hakkından dolayı bu ilkenin varlığı yok sayılmaktadır. Üye devletlerin tek oyla temsil edildikleri Genel Kurul'da, alınan kararlar yalnızca tavsiye niteliğinde olup uluslararası siyaseti etkileyen temel kararlar Güvenlik Konseyi tarafından alınmaktadır; ancak bu tür kararlar 5 daimi üyenin her birinin olumlu oy vermesi ile alınabilmektedir.

Örgütün 71 yıllık tarihinde yalnızca 1965'te bir defa reform yapılmıştır. Bu bağlamda BMGK'nın geçici üye sayısı 6'dan 10'a, karar tasarılarının kabulü için gerekli

görülen 7 oy da 9'a çıkartılmış olsa da, 20 yılı aşkın süredir üye ülkeler arasında yaşanan veto hakkından kaynaklı yetki problemleri nedeniyle çeşitli reformların yapılması yönündeki tartışmalar devam etmektedir. Oysa tüm bu reform tartışmaları sonucu ortaya çıkan tasarıların hiçbiri hayata geçirilebilmiş değildir. Üye ülkelerin çoğu tarafından BMGK'nın veto sistemini eleştirilse de, daimi 5 üyenin veto yetkisi nedeniyle herhangi bir ilerleme sağlanamamaktadır.

3.3. Reforma Yönelik Öneriler

3.3.1. Razali Planı

Malezya Büyükelçisi İsmail Razali tarafından Güvenlik Konseyi üyelerinin 15'ten 24'e yükseltilmesine yönelik oluşturulan bir plandır. Bu plana göre; Konsey'de 5 yeni daimi üye ve 4 geçici üye olmalıdır. Razali, geçici üyelerin Asya, Afrika, Latin Amerika ve Doğu Avrupa'yı temsil etmeleri gerektiğini söylemiş ve daimi üye sayısını 10'a çıkaracak diğer 5 üye ülkenin de Latin Amerika, Asya ve Afrika bölgesel gruplarından, diğer iki ülkenin de gelişmiş ülkeler arasından seçilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur.²⁵

3.3.2. Kofi Annan'ın A ve B Modelleri

BM Eski Genel Sekreteri Kofi Annan, 2 Aralık 2004'te kapsamlı ve köklü reformlar yapılması için bir rapor hazırlayıp Genel Kurul'a sunmuştur. Raporda, Güvenlik Konseyi'ne ne zaman askeri güç kullanımı yetkisi verebileceğinin netleştirilmesi ve Konsey'in üye sayısının artırılması ile ilgili değişiklikler üzerinde durulmuştur. Annan, ayrıca Güvenlik Konseyi'nin mevcut üye sayısının 15'ten 24'e çıkarılması ve bu yeni 9 üyenin 8'nin Asya, Afrika, Avrupa ve Latin Amerika'yı temsilen ikişer yarı daimi üyenin dört yıllığına seçilmesi ve 1 geçici üyenin ilave edilmesi önerisinde bulunmuştur. Böylece veto hakkına sahip daimi üye sayısının artırılması yerine, Konsey'de nihai oylamalara geçilmeden önce, tercih oylamaları yapılarak, veto yetkisinin daha sınırlı ve sorumlu durumlarda kullanılmasını sağlamayı hedeflemiştir.²⁶

3.3.3. G-4 Planı

2005 yılının başında Almanya, Japonya, Hindistan ve Brezilya'dan oluşan G-4'lerin, BM'nin yeni bir reform sürecinden geçmesi amacıyla hazırladıkları karar tasarısıdır. Bu ülkelerin temel eleştirisi; Güvenlik Konseyi'nin halen örgütün kurulum sürecindeki güç dengelerini yansıtıyor oluşudur ve kendilerini günümüz konjonktüründe

ortaya çıkan dinamikler bağlamında uluslararası politikadaki yeni güç dengesinin yükselen ülkeleri olarak tanımlayarak Güvenlik Konseyi'nde birer daimi sandalye hak ettiklerini savunmaktadırlar.²⁷

Bu tasarı kapsamında BMGK üye sayısını 6 daimi ve 4 dönüşümlü üyeye birlikte 25'e arttırılmasını ve bu 25 üye ülkeden ikisinin bölgesel dengesizliği bozması adına Afrika kıtasından seçilmesini öngörmüşlerdir. Ayrıca tasarının hemen yürürlüğü girmesi ve gerek daimi üyelerin gerekse bölgesel rakiplerin tepkilerini hafifletmek amacıyla yeni seçilecek daimi üyelerin şu an için veto hakkına sahip olmamasını 15 yıl sonra bu kararın yeniden gözden geçirilmesinin üzerinde durmuşlardır.

3.3.4. Afrika Birliği'nin Önerisi

14 Temmuz 2005 tarihinde Genel Kurul'a bir karar tasarıları G-4 ülkelerinin tasarılarıyla benzerlik göstermektedir. Tek fark, yeni gelecek daimi üyelere de veto hakkının tanınması ve Afrika için fazladan bir daimi üye tavsiye edilmiştir. Fakat yapılan bu çalışmalar Afrika Birliği'nin 4 Ağustos 2005 tarihli zirvesinde onaylanmamıştır.²⁸

3.3.5. İtalya'nın Bölgesel Model Önerisi

Asya, Afrika, Karayipler dâhil Latin Amerika, Batı Avrupa-diğerleri ve Doğu Avrupa'yı kapsayan bölgelerden seçilecek 10 yeni daimi üyeliği ve bugünkü haliyle 5 daimi üye il geçici 10 üyenin var olacağı 25 üyeli bir Güvenlik Kurulu'nu önermektedir. Bu doğrultuda Asya kıtasını, Afrika'yı, Batı Avrupa ve diğerlerinden oluşan bölgeleri 6'şar üye, Karayipler dâhil Latin Amerika'yı 4, Doğu Avrupa'yı ise 3 üyenin temsili tasarlanmıştır.

3.3.6. Oydaşma İçin Birlik (OİB) Grubu'nun Önerisi

50'yi aşkın orta ölçekli ülkeden oluşan OİB, Güvenlik Kurulu reform süreci için daimi üye sayısının artmasını önermeyen tek gruptur. Bu sayının arttırılmasına karşılık 12 geçici üyenin eklenmesini isteyen birlik, BMGK'ya daha uzun süreli yarı-daimi üyelerin eklenebileceğini ve geçici üyeliklerin bölgesel anlamda dağılımının yeniden tartışılabilirliğini düşünmektedirler. Bu doğrultuda OİB'nin önerisi, Afrika ve Asya'ya beşer, Latin Amerika'ya dört, Doğu Avrupa'ya bir ya da iki ve Batı Avrupa-Diğer grubuna ise üç sandalye eklenmesi yönündedir. Ayrıca Genel Kurul'un Güvenlik Konseyi

karşısında güçlendirilmesi, veto ayrıcalığının kaldırılması ya da kısıtlanması için çeşitli yöntemler geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.²⁹

MUHTEMEL SONUÇLAR

1945 yılında 51 üye ile kurulan Birleşmiş Milletler, bugün bağımsızlığını kazanmış tüm ülkeleri bünyesinde barındıran uluslararası bir yapılanmadır. Her bir üye ülke kendisini Genel Kurul'da eşit temsil hakkı çerçevesinde bir oyla temsil edebilmektedir. Aynı şekilde eşit söylem hakkına da sahip olan ülkeler gerekli gördükleri konularda özgürce ülke politikalarını dile getirebildikleri gibi uluslararası politikayı da eleştirebilme hakkına sahiptirler.³⁰

Öte yandan 1965'te yalnızca bir kere reform geçirmiş 15 üyeli Güvenlik Konseyi, kuruluşundan bugüne değişmeyen 5 daimi üye ve 10 geçici üyeden oluşmaktadır. Aldığı her türlü karar bağlayıcı olan ve daimi üyelerin veto hakları doğrultusunda kararların kabul edilebilirliğinin yalnızca 5 ülkenin insiyatifine kalıyor olması nedeniyle üye devletler, özellikle bölgesel temsil güçleri bulunmayan ve dünya siyasetine, politik-ekonomik bağlamda, yön veren devletler, Güvenlik Konseyi'nin gelişimi ve değişimi için çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Ayrıca, Birleşmiş Milletler'in kuruluş dönemi ile içinde bulunduğumuz dönemin dinamikleri bambaşkadır. Bu değişim yaşanırken BMGK'nın aynı kalıyor oluşu, üye devletlerin doğal olarak konuyla alakalı yeni reform önerileri getirmelerine neden olmaktadır. Bu tartışma, 20 yılı aşkın süredir devam etmesine rağmen çeşitli engellerle karşı karşıya kalmaktadır.

Daimi 5 üye ülkenin sahip olduğu veto hakkı, olası daimi üyelerin belirlenememesi, reform önerileri üzerinde devletlerin ve çeşitli grupların anlaşmazlıkları bu nedenle de pek çok konuda Genel Kurul'da çoğunluğun sağlanamaması olarak özetlenebilecek bu engellerin kademe kademe ortadan kaldırılmasıyla gerçekleştirilebilecek BMGK reformları ile Birleşmiş Milletlerin daha yetkin ve güçlü bir örgüt olacağı değerlendirilmektedir.

KARAR METNİNİN KAPSAMASI GEREKEN KONULAR

- BMGK'nın reforma ihtiyacı var mıdır?
- Güvenlik Konseyi'nin günümüzdeki karar alma işleyişinin, etkinliğini arttırmak adına ne gibi çalışmalar yapılmalıdır?
- Güvenlik Konseyi aldığı kararları uygulayabilmekte midir? Eğer uygulayamıyorsa, bu konuda ne gibi çalışmalar yapılmalıdır?
- Güvenlik Konseyi'nde bulunan üyelerinin sayısının değiştirilmesi, Güvenlik Konseyi'nin etkinliğini değiştirir mi? Nasıl değiştirir?
- Güvenlik Konseyi'nde bulunan üyelerinin sayısının değiştirilmesi, Güvenlik Konseyi'nin karar alma sürecini değiştirir mi? Nasıl değiştirir?
- BMGK'nde bulunan 5 daimi devletin veto hakkı demokratik bir karar mıdır?
- BMGK'nin veto hakkı kaldırılmalı mıdır? Yoksa BMGK'nin daimi olmayan ülkelerine de bu hak verilmeli midir?
- Daha önceleri sunulan, reforma yönelik öneriler uygulanabilir miydi? Uygulansaydı, günümüzde karşılaştığımız sorunlara BMGK daha hızlı ve etkili çözüm oluşturabilir miydi?
- BMGK'nin alacağı reform kararı ne kadar ve nasıl etkili olabilir?

Kaynakça

- Ahmad, A. Razali Completes Term, <http://mir.com.my/lb/un/html/21sept97b.htm>, (erişim tarihi: 12.04.2016).
- Armaoğlu, F. (2014), *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Bakır, B. 21.07.2005, *Birleşmiş Milletler Örgütü'nde Sancılı Reform Süreci*, TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi), http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/285/birlesmis_milletler_organizasyonunda_sancili_reform_sureci, (erişim tarihi: 06.04.2016).
- Çakmak, C. (Aralık 2014) , *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Eleştirildiği kadar vazgeçilemeyen bir aktör*, (Der. Nejat Doğan/ Cenap Çakmak/ Halil Kürşad Aslan), *Birleşmiş Milletler: BM Sistemi ve Reformu*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çolak, Ö. (2015), *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin reform ihtiyacı: Daimi üyelik, temsiliyet ve veto hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, <https://prezi.com/ufnbjpmxtcn/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyinin-reform-ihhtiyac/>, (erişim tarihi: 08.04.2016).
- Demirel, N. *BM Güvenlik Konseyi'nde Reform Arayışları*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 12.s, <http://www.taa.gov.tr/dosya/dergiler/taad12/files/assets/basic-html/page147.html>, (erişim Tarihi: 12.04.2016).
- Denk, E. Uluslararası Örgütler Hukuku, Birleşmiş Milletler Sistemi,160.s,Siyasal Kitabevi, Ankara,(2015)
- Göksedef, E. 29 Eylül 2015, *BM 'de reformu 'veto hakkı' ediliyor*, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/bmde-reformu-veto-hakki-engelliyor>, (erişim tarihi: 06.04.2016).
- Gökyıldız, F. (16 Eylül 2014) *Geçmişten Günümüze BM Sistemi ve Reformu*, Akademik Perspektif, <http://akademikperspektif.com/2014/09/16/gecmisten-gunumuze-bm-sistemi-ve-reformu/>, (erişim tarihi: 06.04.2016).

Hasgüler, M. Uludağ, M. (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Keleş, M. 29.01.2015, *BMGK yeniden yapılandırılmalı*, Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/dunya/bmgk-yeniden-yapilandirilmali/79672>, (erişim tarihi: 10.04.2016)

Keskin Ata,F.,*Birleşmiş Milletler,s.28_56*,der.Özen,Ç.,Özgür,Tosun,T.C.Anadolu Üniversitesi Yayını No:2920,Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1877,Eskişehir,(2014)

Tural, N. *Birleşmiş Milletler'de reform olabilir mi?*,<http://t24.com.tr/haber/birlesmis-milletlerde-reform-olabilir-mi-,237905>, (erişim tarihi: 12.04.2016).

Birleşmiş Milletlerin Yapısı Tartışılıyor, <http://www.havadiskibris.com/Haberler/dunya/birlesmis-milletler-in-yapisi-tartisiliyor/11309>, (erişim tarihi: 12.04.2016).

Birleşmiş Milletler Resmi İnternet Sayfası, <http://www.un.org/en/section/about-un/overview/index.html>, (erişim tarihi: 06.04.2016)

Reform Şart!, 26 Eylül 2013, Akşam Gazetesi, <http://www.aksam.com.tr/siyaset/reform-sart/haber-247872>, (erişim tarihi: 12.04.2016).